

Metodický list z matematiky pre rodičov

Ročník: 7. ročník ZŠ

Učivo: Nepriama úmernosť

Teória:

Nepriama úmernosť je závislosť dvoch veličín, pričom platí, že koľkokrát sa **zväčší** jedna veličina, toľkokrát sa **zmenší** druhá veličina (koľkokrát sa **zmenší** jedna veličina, toľkokrát sa **zväčší** druhá veličina).

Riešenie nepriamej úmernosti uľahčí **TROJČLENKA** – zápis, v ktorom sú **tri členy** úmery dané a štvrtý člen je neznámy (označujeme ho x).

Úloha 1

Zadanie: Ak štyria maliari vymaľujú škôlku za 9 dní, koľko rovnako usilovných maliarov ju vymaľuje za 2 dni?

Riešenie – prvé:

1. Vypočítame, koľko maliarov vymaľuje škôlku za 1 deň.
Za jeden deň ju vymaľuje $4 \cdot 9 = 36$ maliarov.
2. Ak za jeden deň ju vymaľuje 36 maliarov, tak za 2 dni ju vymaľuje $36 : 2 = 18$ maliarov.
3. Sformulujeme odpoveď: Za 2 dni škôlku vymaľuje 18 maliarov.

Riešenie – druhé:

1. Použijeme trojčlenku, ktorá bude vyzeráť takto (pri nepriamej úmernosti majú šípky rôzny smer):

$$\begin{array}{c} \downarrow 9 \text{ dní ..... } 4 \text{ maliari} \uparrow \\ \downarrow 2 \text{ dni ..... } x \text{ maliarov} \uparrow \end{array}$$

2. Vyriešime rovnicu, ktorá vyplýva z trojčlenky.

$$\frac{9}{2} = \frac{x}{4}$$

Obe strany tejto rovnice vynásobíme číslom 4, čím dostaneme neznámu x .

$$\frac{36}{2} = x$$

$$18 = x$$

3. Sformulujeme odpoveď: Za 2 dni škôlku vymaľuje 18 maliarov.

Poznámka k 2. riešeniu

Rovnicu $\frac{9}{2} = \frac{x}{4}$ môžeme riešiť aj „krížovým pravidlom“

$$\frac{9}{2} = \frac{x}{4}$$

pričom dostaneme $9 \cdot 4 = 2 \cdot x$

Keď obe strany rovnice $36 = 2 \cdot x$ predelíme číslom 2, vypočítame $x = 18$.

Úloha 2

Zadanie: Doplňte tabuľku tak, aby medzi hodnotami x a y bola nepriama úmernosť.

x	1	2	3	?
y	?	6	?	3

Riešenie:

1. Pre $x = 2$ je $y = 6$. Ak $x = 1$ (teda sa 2-krát zmenší), tak y sa musí 2-krát zväčšiť t.j. $y = 6 \cdot 2 = 12$. Preto v tabuľke doplníme číslo 12:

x	1	2	3	?
y	12	6	?	3

2. Pre $x = 1$ je $y = 12$. Ak $x = 3$ (teda sa 3-krát zväčší), tak y sa musí 3-krát zmenšiť t.j. $y = 12 : 3 = 4$. Preto v tabuľke doplníme číslo 4:

x	1	2	3	?
y	12	6	4	3

3. Pre $x = 1$ je $y = 12$. Ak $y = 3$ (teda sa 4-krát zmenší), tak x sa musí 4-krát zväčšiť t.j. $x = 1 \cdot 4 = 4$. Preto v tabuľke doplníme číslo 4:

x	1	2	3	4
y	12	6	4	3

Úloha 3

Zadanie: Babka upiekla jahodový koláč. Tri vnúčatá ho zjedli za 10 minút. Koľko minút by trvalo zjedenie koláča, ak by u babky bolo 6 vnúčat?

Riešenie:

Z kontextu úlohy usúdime, že ide o nepriamu úmernosť, pretože čím viac vnúčat bude koláč konzumovať, tým menej času na to budú potrebovať. Preto šípky v schéme nebudú mať rovnaký smer. Rovnosť pomerov zapíšeme v smere šípok:

$$\begin{array}{ccc} \downarrow 3 \text{ vnúčatá} & & 10 \text{ minút} \uparrow \\ \downarrow 6 \text{ vnúčat} & & x \text{ minút} \uparrow \\ \hline & 3 : 6 = x : 10 & \end{array}$$

Upravíme: súčin vonkajších činiteľov sa má rovnať súčinu vnútorných činiteľov:

$$3 \cdot 10 = 6 \cdot x$$

$$30 = 6x$$

$$5 = x$$

Päť vnúčat by babkin koláč zjedlo za 5 minút.